

Doktryna *substantial compliance* i zasadność jej wprowadzenia w prawie spadkowym państw europejskich na przykładzie Polski

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Testament jako instrument prawa spadkowego jest jednym ze sposobów dysponowania majątkiem na wypadek śmierci. W Europie prawo spadkowe to nadal domena prawa krajowego. Poszczególne regulacje prawne państw europejskich przewidują na ogół określone wymogi dla ważnego sporządzenia testamentów, określane mianem wymogów formalnych. Spadkodawca, jeżeli chce dysponować swoim majątkiem na wypadek śmierci, musi sporządzić testament zgodnie z tymi wymogami. Jeżeli tego nie zrobi, po jego śmierci nie nastąpi pożądaný przez niego skutek. Jego ostatnia wola, według obowiązujących w prawie spadkowym państw europejskich rygorów formalnych (w tym w Polsce), nie zostanie uszanowana. Taki stan rzeczy nie wydaje się jednak satysfakcjonujący. Odzwierciedlenie ostatniej woli spadkodawcy zdaje się być istotną wartością, do której poszczególni ustawodawcy powinni dążyć.

Powyższe zostało już dostrzeżone w niektórych innych państwach. Na świecie, zwłaszcza w państwach *common law* poza Europą, funkcjonują bowiem rozwiązania prawne, pozwalające na utrzymanie w mocy rozrządzenia na wypadek śmierci, które zostało sporządzone przez spadkodawcę z zamiarem przekazania jego majątku spadkobiercom, ale w trakcie jego sporządzania nie zostały dochowane wymogi formalne stawiane takim rozrządzeniom przez przepisy prawa. Jednym z przykładów takiego rozwiązania jest pochodząca z ustawodawstwa australijskiego doktryna określana mianem „*substantial compliance*”. Wedle tej koncepcji wypełnienie woli testatora jest najważniejsze, w związku z czym należy dążyć do poszanowania jego zamierzeń i intencji pomimo zaistnienia w testamencie pewnych uchybień formalnych. Formalizm oczywiście pełni właściwą dla niego rolę, ale nie stanowi już istoty mechanizmu dysponowania majątkiem na wypadek śmierci.

Jak można sadzić, zadaniem przepisów prawa winno być więc udzielenie odpowiedzi na pytanie o to kiedy, czy w ogóle, a jeżeli tak, to ewentualnie na jakich zasadach, testament sporządzony wbrew przepisom ustawy dotyczącym formy jego sporządzania może jednak wywołać skutek prawny i stanowić podstawę dziedziczenia. Tymczasem obowiązujące w tym zakresie w Polsce przepisy prawa, jak też w innych państwach Europy kontynentalnej, nie przewidują jakiejś czytelnej konstrukcji, która wyjaśniałaby na pierwszy rzut oka pojawiające się tutaj dylematy. Taka ustawowa konstrukcja, w najbliższym czasie, może zaś okazać się niezbędną. Dlatego, w ramach projektu, poszukuje się optymalnego modelu utrwalania ostatniej woli spadkodawcy, z poszanowaniem wymogów ustawy dotyczących formy, umożliwiających jednak uznać za ważny testament nawet wówczas gdy nie został sporządzony stosownie do tych wymogów.